

Prof. dr hab. Stanisław Michalczyk
Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
Uniwersytet Śląski
ul. Bankowa 11, 40-007 Katowice

Katowice, 3.I.2019

Recenzja
dorobku dr Agnieszki Węglińskiej w związku z wszczętym postępowaniem
habilitacyjnym

Dr Agnieszka Węglińska urodziła się 2 lutego 1973 roku we Wrocławiu. W 1998 roku uzyskała tytuł magistra filozofii polskiej na Uniwersytecie Wrocławskim. W latach 1998 - 1999 była nauczycielką języka polskiego w XIII LO. W roku 2005 uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce na podstawie rozprawy "Brytyjski model mediów publicznych" (promotor prof. dr hab. Beata Ociepka). Od 2006 roku do nadal pracuje w Dolnośląskiej Szkole Wyższej, w Instytucie Dziennikarstwa, Komunikowania i Technologii Mediów na stanowisku adiunkta. Jej zainteresowania badawcze w dyscyplinie nauk o polityce, po uzyskaniu stopnia doktora wiązały się z ewolucją systemów medialnych w krajach zachodnich ze szczególnym uwzględnieniem mediów publicznych. Wychodziła z ogólnego założenia, że media publiczne stanowiły w demokratycznych państwach europejskich gwarant demokracji, wspierały ją poprzez wypełnianie zadań różnorodności, pluralizmu oraz pełniły funkcję lidera w innowacjach technologicznych. Model mediów publicznych stanowił nieodłączny element systemów demokratycznych. Takie założenie wiąże media (publiczne) z demokracją i polityką, co ma znaczenie w wszczętym przewodzie habilitacyjnym i stanowi przesłankę uzyskania stopnia doktora habilitowanego z dyscypliny nauk o polityce. Głównym osiągnięciem naukowym habilitantki jest książka "Dziennikarze telewizji publicznej w Polsce - między polityką, misją a rynkiem". Wydawnictwo Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2018, ss. 284. Jest zwrotem w kierunku polskich problemów mediów publicznych, a zwłaszcza w telewizji i stanowi pewne novum w dotychczasowych zainteresowaniach badawczych habilitantki. Doświadczenia nabyte podczas badań mediów zagranicznych pozwalają na różnorodne porównania zarówno praktyczne, jak i teoretyczne.

W dotychczasowej pracy naukowej habilitantka koncentrowała się na zagadnieniach komunikowania politycznego i rolę w nim mediów (a w zasadzie tylko telewizji) publicznych.

W przeglądzie publikacji nie znalazłem artykułów poświęconych radiu publicznemu. Interesuje się również nowymi mediami, rolą dziennikarza w konfliktach zbrojnych oraz prowadzi badania z zakresu marketingu politycznego oraz Big Data. 13 publikacji dotyczy pierwszego zagadnienia. Oprócz osiągnięcia głównego Agnieszka Węglińska w 2007 roku wydała monografię "Brytyjski model mediów publicznych", która była uaktualnioną i rozszerzoną wersją rozprawy doktorskiej (pod tym samym tytułem). W roku 2016 wspólnie z Bogusławem Węglińskim opublikowała monografię "Szkocja po dewolucji - państwo, bezpieczeństwo, media" (Oficyna Wydawnicza Atut). Książka jest wynikiem pobytu na stażu w Glasgow oraz realizacji dwóch grantów statutowych finansowanych przez MNiSW. Praca (ss. 182) - jak zauważył jeden z recenzentów wydawniczych - "jest ciekawą próbą usystematyzowania wiedzy na temat Szkocji. Wychodzi więc na przeciw oczekiwaniom, gdyż problem funkcjonowania Szkocji jako bytu państwowego, w dobie Brexitu, jest kwestią, która powinna wzbudzić zainteresowanie potencjalnego czytelnika". Według drugiego recenzenta Autorom "udało się uchwycić przemiany dewolucyjne tego systemu w dwóch obszarach: mediów i bezpieczeństwa". Książka pokazuje relacje między Zjednoczonym Królestwem a Szkocją w perspektywie politycznej, społecznej i kulturalnej.

Praca składa się z trzech rozdziałów: 1. "System polityczny Wielkiej Brytanii - pojęcie dewolucji"; 2. "Bezpieczeństwo"; 3. "Media". Jest bardzo dobrze udokumentowana bibliograficznie (głównie literatura anglojęzyczna i źródła internetowe) stanowiąc bogate kompendium wiedzy o współczesnych problemach politycznych i medialnych Szkocji pokazanych na tle systemu politycznego Wielkiej Brytanii. Książka pokazuje bardzo dobrą znajomość omawianej problematyki, naukowe a nie publicystyczne podejście do zagadnień, które spotyka się w innych opracowaniach tego obszaru geograficznego. Uwzględnia także dotychczasowe opracowania polskie. Oprócz naukowych praca posiada także walory dydaktyczne, patrzy na problemy współczesne także z perspektywy historycznej. W rozdziale dotyczącym mediów znajduje się analiza wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z dziennikarzami i przedstawicielami kadry zarządzającej BBC Scotland przez Autorkę w maju roku w siedzibie stacji Glasgow. Wnioski z wywiadów wzbogacają materiał teoretyczny rozdziału. Ważnym zagadnieniem, które wyłania się z wywiadów, tekstów oraz dokumentów rządowych i parlamentarnych jest potrzeba głębszej autonomii BBC Scotland. Postulat dewolucji w obrębie mediów publicznych pojawia się przed nowelizacją Karty Królewskiej w 2016 roku. Władze Szkocji postulują wyłączenie mediów publicznych z obszarów zarezerwowanych dla władz w Londynie.

Agnieszka Węglińska jest współredaktorką czterech prac zbiorowych. Są nimi:

1. W. Skrzydlewski, A. Węglińska, A. Zięty (red.), "Telewizja internetowa a granice mediów posttelewizyjnych". Polkowice 2013. Dotyczy nowych zjawisk w systemie medialnym oraz transformacji narzędzi komunikowania politycznego. Habilitantka napisała w tomie dwa teksty "Rola publiczności w kształtowaniu zawartości przekazów nadawców publicznych adresowanych do dzieci z perspektywy teorii niszy" oraz "Media posttelewizyjne a natura współczesnego dziennikarstwa - analizy, opinie, konteksty". Pierwszy z nich wzbogaca wiedzę z obszarów pedagogiki i dydaktyki medialnej. Przedmiotem zainteresowania jest publiczność dziecięca, traktowana jako swego rodzaju niszę. Artykuł wykorzystuje literaturę anglojęzyczną, posiada walory naukowe i dydaktyczne. Drugi zwraca uwagę na wzrastającą rolę nowego aktora medialnego w oddziaływaniu na strefę publiczną. Autorka przedstawia i analizuje nowe role dziennikarzy (głównie na przykładzie BBC) w kontekście rozwoju programów online i portali internetowych. Wychodzi z założenia, że mamy do czynienia z nową naturą dziennikarstwa.

2. Z. K. Stańczak, A. Węglińska, P. Wasiak (red.), "Transformacje społeczne w Polsce na tle Europy". Polkowice 2015. Habilitantka jest tutaj współautorką tekstu: "Wyposażenie wnętrza we współczesnych polskich telenowelach na przykładzie "Pierwszej miłości" - perspektywa medialna i ekonomiczna" (razem z Joanną Markiewicz). Jest to bardzo rzadko podejmowany temat w badaniach medioznawczych. Obszerny materiał, oparty na także na badaniach empirycznych, ma oryginalny charakter. Odwołuje się do literatury polskiej (analizy stylów życia) i anglojęzycznej.

3. A. Węglińska, B. Węgliński (red.), "New media in popuworld. Tools, threats and social phenomena". Wrocław 2016. Tom dotyczy zagadnień z zakresu polityki, nowych mediów i ich zagrożeń. W książce znajdują się trzy teksty habilitantki, dwa we współautorstwie, dotyczące polityki komunikacji nowomediowej. Są nimi: "Internet memes in modern political campaign - communication, language, recipient" (autorski). Autorka analizuje rolę memów internetowych jako narzędzia komunikowania wyborczego, ale także perswazji i manipulacji. Tekst oparty jest na bogato cytowanej literaturze przedmiotu. "Phenomena of "Hromadske TV" - internet television - Ukrainian revolution - public service media" (współautorstwo). Autorski analizują w nim role nowych mediów w ruchach społecznych oraz rolę społeczną ukraińskiej telewizji publicznej (m.in. w kontekście protestów społecznych - Majdan). Wartość merytoryczna tekstu jest wysoka. "A case study of Syrian refugees in social media - political actors journalist and NGOs in Poland" (współautorstwo). Autorka wiąże problematykę syryjską z problemem komunikacyjnym w Polsce, m.in. w kontekście przyjmowania uchodźców.

4. A. Dytman, A. Węglińska (red.), "Big Data. Digital Marketing and Trendwatching". Wrocław 2018 (współautorstwo). Habilitantka napisała tekst pt. "Internet Astroturfing and Security Threats: The Protests in Defence of Poland's Courts, Bots and Disinformation", w którym analizuje zjawisko astroturfingu internetowego w kampanii Wolne Sądy. Przedstawiła je jako element szerszej kampanii politycznej. Do współpracy nad tomem zaprosiła naukowców z Bułgarii. Temat ten jest rzadko podejmowany w polskiej literaturze. Przytacza aktualną bibliografię.

Reasumując cztery współredagowane tomy posiadają wysoki poziom merytoryczny i metodologiczny. Dotykają oryginalnych, aktualnych tematów badawczych. Redaktorom udało się zaprosić do współpracy szerokie grono kompetentnych badaczy z kraju i z zagranicy. Artykuły dr Agnieszki Węglińskiej oceniam pozytywnie, są oryginalne i twórcze. Oprócz wartości faktograficznych (sporo danych liczbowych), mają wartości teoretyczne.

Ocena osiągnięcia głównego

Jako osiągnięcie główne dr Agnieszka Węglińska wskazała książkę "Dziennikarze telewizji publicznej w Polsce - między polityką, misją a rynkiem". Wydawnictwo Dolnośląskiej Szkoły Wyższej. Wrocław 2018, ss. 284. Tytuł pracy odpowiada zawartości. Ma charakter oryginalny i twórczy, zwłaszcza w części badawczej, opartej na metodach jakościowych (24 wywiady pogłębione).

Jak wskazuje sama Autorka w toku podjętych badań za cel przyjęła analizę aktywności zawodowej dziennikarzy TVP SA w kontekście realizacji zadań publicznych, zapisanych w Ustawie o radiofonii i telewizji oraz dokumentach wewnętrznych stacji. Badania osadziła w kontekście teoretycznym: sytuacji mediów publicznych w Europie, sposobów definiowania zadań mediów publicznych, prawodawstwa w dziedzinie mediów Polski i UE, sposobów finansowania mediów, komercjalizacji mediów publicznych, relacji między mediami publicznymi a politykami, roli dziennikarzy w systemie demokratycznym. Są to istotne zagadnienia. Dlatego dobrze się stało, że właśnie one stały się przedmiotem zainteresowania dr Agnieszki Węglińskiej. TVP SA ma wypełniać zadania publiczne, które Autorka nazywa misją. Polacy płacą abonament i mają prawo oczekiwać, że ich stacja realizuje ustawowe zadania. Czy tak jest w istocie? Problem jest złożony. Autorka stara się go zgłębić. Przeprowadzone analizy pozwoliły jej na postawienie tezy, że dziennikarze TVP podlegają oddziaływaniom ze strony klasy politycznej oraz rynku, co wynika z wadliwego

ustawodawstwa, braku kultury politycznej, braku sprawnie działających uregulowań wewnętrznych oraz samej formacji dziennikarzy.

W książce Autorka stara się odpowiedzieć na sześć pytań. Są one osią całej koncepcji, dlatego trzeba je tutaj przytoczyć w całości: 1. W jakich elementach TVP stosuje się do wytycznych Unii Europejskiej i organizacji międzynarodowych?; 2. Na ile TVP czerpie z doświadczeń innych telewizji publicznych w Europie?; 3. Na ile współczesne interpretacje mediów publicznych, jako przedsiębiorstw kreatywnych, realizują się w przypadku TVP?; 4. Jak przebiega transformacja TVP w kontekście zmiany systemu z komunistycznego w liberalną demokrację?; 5. W jakich obszarach TVP podlega oddziaływaniom ze strony polityki bądź rynku?; 6. Jak precyzyjnie została zdefiniowana misja TVP? Wydaje się, że w obecnych warunkach najważniejsze jest pytanie piąte, ale duże znaczenie ma też pytanie szóste. Są one zresztą ze sobą ściśle powiązane. Notabene, wyrażenie "system komunistyczny" (pytanie czwarte) ma charakter publicystyczny, czy nawet propagandowy a nie naukowy. Lepszy byłby termin "system realnego socjalizmu", albo "system PRL". W dalszej części pracy o charakterze empirycznym Autorka uszczegóławia te pytania formułując sześć dalszych pytań, m.in. jak funkcjonują w praktyce ustawowe regulacje w odniesieniu do TVP?; jak dziennikarze rozumieją i realizują zadania publiczne?; co we współczesnym dziennikarstwie telewizyjnym zmienia multiplatformowość nowych mediów? Odpowiedzi na powyższe pytania Autorka szukała w opracowaniach naukowych, publikacjach, badaniach komercyjnych oraz - co najważniejsze - we własnych badaniach w postaci wywiadów pogłębionych z dziennikarzami TVP zarówno pracujących w regionach, jak w centrali. W książce daje się zauważyć żelazną konsekwencję, z jaką Autorka szuka i analizuje problemy oraz weryfikuje hipotezy. Dochodzi do interesujących i dobrze uzasadnionych wniosków.

Praca składa się z czterech rozdziałów, zakończenia, aneksu oraz bibliografii. Znajduje się także spis tabel, wykresów, rysunków oraz indeks nazwisk i organizacji. Ułatwia to recepcję pracy. Rozdział I "Media publiczne - nadawcy publiczni - definicje" objaśnia podstawowe terminy i pojęcia, które używane są w całej pracy. Podstawowym jest termin "media publiczne", który często jest rozumiany potocznie na zasadzie przeciwstawiania go terminowi "media komercyjne". Jednak przy głębszych analizach "odkrywane" są bardziej złożone jego aspekty. W rozdziale Autorka odwołuje się do swoich wcześniejszych ustaleń głównie o obszarze BBC. Wykorzystuje też sporo anglojęzycznej literatury z ostatnich lat, dokonuje różnych porównań międzynarodowych (np. tabela 2) oraz proponuje własne rozwiązania definicyjne. Do zagadnień podchodzi problemowo. Wartości naukowego tego rozdziału są duże, podobnie jak zakres wykorzystanej literatury. Rozdział II "Modele mediów

publicznych w wybranych krajach europejskich" jest jak najbardziej potrzebny w pracy. Uzmysławia bowiem, jak media te (ale głównie telewizja) funkcjonują w poszczególnych krajach: Wielka Brytania, Niemcy, Francja, Szwecja, Estonia, Grecja, Węgry, Czechy (brakuje Włoch, gdzie telewizja publiczna jest istotna i ma szereg problemów - podobnych do Polski). Bardzo ważna jest także "próba zarysu" polityki medialnej Unii Europejskiej. Literatura europejska obfituje w tego typu analizy (np. angielska, niemiecka).

Rozdział III "Telewizja publiczna w Polsce" prezentuje uwarunkowania transformacji mediów publicznych w Polsce, strukturę, misyjność i finansowanie mediów publicznych w Polsce, postrzeganie mediów przez odbiorców oraz strukturę stacji regionalnych. Autorka starała się wykazać, że system mediów publicznych, który ukształtował się w Polsce po 1989 roku, jest efektem działań klasy politycznej, tak w obrębie kultury politycznej, jak i obszarze ustawodawczym. Media ze strony polityków, czasem bezpośrednio, czasem za pośrednictwem regulatorów, podlegają mechanizmom polityzacji, stanowią cenną przestrzeń wpływu poszczególnych partii, które instrumentalnie traktują nadawców publicznych. Nowelizacje ustaw przeprowadzone przez poszczególne gabinety i postępująca polityzacja zbliżają polskie media publiczne do modelu rządowego w ujęciu Hallina i Manciniego, w którym ich autonomia jest mocno ograniczona. Autorka wykazała, że oddziaływanie rynku przejawia się bardzo wyraźnie w takich zjawiskach, jak komercjalizacja i tabloidyżacja. Rozważania w tym rozdziale mają charakter bardzo szczegółowy, cytowane są opracowania czołowych polskich medioznawców zajmujących się tym obszarem. Na podstawie różnych badań Autorka pokazuje, że spada stopień zaufania odbiorców do telewizji publicznej oraz jej zasięg społeczny.

Kluczowe znaczenie dla całej książki ma rozdział IV "Dziennikarze TVP SA". W rozdziale tym zrelacjonowane są wyniki wywiadów pogłębionych w następujących kontekstach: różnorodność jako element misji dziennikarza TVP, obiektywizm, rzetelność i dążenie do prawdy, odpowiedzialność dziennikarska, tabloidyżacja i komercjalizacja, edukowanie, możliwość udziału w doświadczeniach zbiorowych, zmiany technologiczne, relacje międzypokoleniowe, transfer wiedzy, identyfikacja z firmą, bezpieczeństwo zatrudnienia, kreatywność oraz polityzacja. Zakres zagadnień jest szeroki a wnioski z badań oryginalne i dobrze udokumentowane. Na tle empirii przedstawiane są także problemy teoretyczne. Jednym z wniosków jest to, iż z winy decydentów na różnych szczeblach (centrum i regiony), przez biurokrację i skostniałą strukturę TVP marnuje się kapitał ludzki. Entuzjazm dziennikarzy, ich pasja do pracy oraz inwencja poznawcza i twórcza nie są

odpowiednio pożytkowane na rzecz dobra wspólnego. Metodologicznie badania były dobrze przygotowane i przemyślane, została zachowana anonimowość rozmówców.

Reasumując, książka będąca osiągnięciem głównym habilitantki ma wysoki poziom merytoryczny i metodologiczny stanowiąc nową jakość w polskim medioznawstwie, mimo iż w dużym stopniu oparta jest na dotychczasowej literaturze przedmiotu. Wnosi istotny wkład zarówno do nauki o polityce, jak do nauk o mediach i komunikowaniu.

Ocena pozostałego dorobku

Na dorobek ten składają się osiągnięcia publikacyjne (artykuły), konferencyjne, dydaktyczne i organizacyjne. Wyżej mowa była już o pracach zbiorowych powstałych pod współredakcją habilitantki. Oprócz tego dr Agnieszka Węglińska jest autorką sporej liczby publikacji w czasopismach naukowych oraz pracach zbiorowych. Na uwagę zasługują dwa artykuły opublikowane za granicą: "Media Landscape of Poland - from a distance" - "Journal of Information Studies", Tokio (współautorstwo) oraz "Children programmes in Public Television in Poland" - "The Children's Media Yearbook 2015", Londyn. Pozostałe artykuły zostały opublikowane w takich czasopismach, jak: "Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego" (Wrocław), "Zeszyty Naukowe Uczelni Jana Wyżykowskiego" (Polkowice), "Studia z Nauk Społecznych" (Polkowice). Brakuje publikacji w czasopismach o uznanym autorytecie w Polsce. Silniejszą stroną są publikacje w pracach zbiorowych w takich wydawnictwach, jak Universitas, Adam Marszałek, Wydawnictwo Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, KUL, Ołomuniec, Atut, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Techniki - Polkowice. W sumie dr Agnieszka Węglińska jest autorką lub współautorką ponad 30 publikacji naukowych, część z nich napisała w języku angielskim. Merytoryczny poziom publikacji jest raczej wysoki. Niestety nie znajdują one odpowiedniego echa w literaturze. Liczba cytowań we wszystkich trzech indeksach wynosi zero.

Aktywność konferencyjna habilitantki jest wysoka. Wygłaszała referaty na konferencjach międzynarodowych za granicą: Włochy, Czechy, Hiszpania, Estonia. W sumie wygłosiła 7 referatów w języku angielskim oraz 18 referatów w języku polskim m.in. Szklarska Poręba, Toruń, Łódź, Wrocław, Lublin, Kraków, Warszawa, Poznań. Referaty dotyczyły tych zagadnień, które pojawiły się także w publikacjach, czyli komunikowania politycznego, nowych mediów, mediów publicznych, mediów anglosaskich, dziennikarstwa w warunkach wojennych. Aktywność konferencyjna polegała także na organizowaniu konferencji, moderacji, przewodzeniu panelom tematycznym. Brała udział w komitetach

organizacyjnych międzynarodowych i krajowych konferencji naukowych: DSW - 2009, Instytut Kulturoznawstwa UWr - 2014, WNS UWr - 2018. Wiele z wygłoszonych referatów zostało później opublikowanych. Nie było tutaj współautorstwa, co było charakterystyczne przy innych publikacjach.

Dr Agnieszka Węglińska kierowała czterema krajowymi projektami badawczymi w latach 2015 - 2018. Były nimi: "Misja nadawcy publicznego w świadomości dziennikarzy BBC Scotland i TV Wrocław" (2015), "Media publiczne wobec wyzwań społecznych i technologicznych" (2016), "Nowe media - zjawiska społeczne i tendencje badawcze" (2016/2017), "Polska telewizja publiczna w dobie transformacji - polityka, nowe technologie, dziennikarze" (2017/2018). W jednym przypadku habilitantka była członkiem zespołu projektowego: "Szkocja po dewolucji - państwo, bezpieczeństwo, media" (2015/2016). Dwukrotnie otrzymywała nagrody Prezydenta i Rektora Dolnośląskiej Szkoły Wyższej za wybitne osiągnięcia naukowe i osiągnięcia we współpracy międzynarodowej. Uczestniczyła w programach europejskich o charakterze naukowym i dydaktycznym. Natomiast nie brała udziału w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism.

Na pozytywną ocenę zasługuje działalność dydaktyczna habilitantki. Prowadziła seminaria licencjackie i magisterskie. Była promotorką 43 prac magisterskich oraz 62 licencjackich. W latach 2008 - 2018 była recenzentką 70 prac licencjackich i magisterskich. Prowadzi aktywną działalność tutorską w obszarze dziennikarstwa i komunikacji społecznej (60 osób), była opiekunem praktyk studenckich, przygotowywała studentów do wystąpień na konferencjach. Jest promotorem pomocniczym w jednym przewodzie doktorskim (mgr Katarzyna Łapińska - Szymańska). Także współautorką dwóch programów studiów, tj. anglojęzycznego programu specjalności Big Data w DSW (kształcenie studentów z Polski i zagranicy, kontakty z wykładowcami z zagranicy) oraz programu kierunku studiów pierwszego stopnia "Media design i marketing wizerunkowy". Osiągnięć tego typu habilitantka posiada na swoim koncie więcej. Odbywała staże w zagranicznych i krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich, tygodniowe i dłuższe (Ankara, Glasgow, Tartu, Brno). Prowadziła tam także zajęcia dydaktyczne. W zakresie działalności popularyzatorskiej prowadziła m.in. szkolenia wizerunkowe, organizowała sesje zdjęciowe, zajmowała się seniorami.

Konkluzja

Po uzyskaniu stopnia doktora dr Agnieszka Węglińska była aktywną uczestniczką życia naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego. Jej dorobek publikacyjny w postaci książki stanowiącej osiągnięcie główne oraz współautorstwo innych dzieł (m.in. współredaktorstwo prac zbiorowych), także artykułów opublikowanych w czasopismach i pracach zbiorowych zasługuje na pozytywną i wysoką ocenę. Na pozytywną ocenę zasługuje również aktywność krajowa i międzynarodowa na polu nauki i dydaktyki. Stwierdzam, że dr Agnieszka Węglińska spełnia ustawowe warunki do uzyskania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce.

Prof. dr hab. Stanisław Michalczyk

Stanisław Michalczyk